

Vergaderjaar 1993–1994

22 593 (R 1433)

Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in verband met het voortzetten van de in het Statuut neergelegde rechtsorde ten aanzien van Aruba

Nr. 12

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 22 februari 1994

1. Inleidende opmerkingen

Met belangstelling hebben de ondergetekenden kennis genomen van het eindverslag. Er hebben zich sinds het uitbrengen van de memorie van antwoord naar aanleiding van het voorlopig verslag en het verslag van de Staten van de Nederlandse Antillen en de Staten van Aruba ontwikkelingen voorgedaan die het gestelde in de memorie van antwoord op een aantal punten in een ander daglicht hebben geplaatst. Het eindverslag legt daarom ook andere accenten. Het tijdverloop betekent dat de tijd die nog rest tot 1 januari 1996, de nu nog in het Statuut vastgelegde datum waarop de rechtsverhouding op basis van het Statuut tussen Nederland en de Nederlandse Antillen enerzijds en Aruba anderzijds zou eindigen, kort is geworden. Het protocol met Aruba (Kamerstukken II 1993–1994, 23 224, nr. 5) geeft echter de zekerheid dat die resterende periode zowel door Nederland als Aruba zal worden benut om de bestendiging van de Koninkrijksband van Aruba gestalte te geven binnen een voor alle betrokken partijen acceptabel kader. In die zin is er dus geen sprake van verloren tijd. Wel dienen alle inspanningen erop te zijn gericht de in het protocol neergelegde afspraken daadwerkelijk binnen de overeengekomen termijn te realiseren.

2. Algemeen

Met genoegen hebben de ondergetekenden geconstateerd dat vrijwel alle fracties bereid zijn het wetsvoorstel op korte termijn af te handelen. De leden van de fracties van de PvdA, D66, SGP en GPV hebben dat uitdrukkelijk aangegeven.

De leden van de fracties van de VVD en de RPF verklaarden dat er voor hen nog geen aanleiding bestond het wetsvoorstel op dit moment verder te behandelen. Zij achtten het noodzakelijk dat er eerst duidelijkheid zou komen over de staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen. De leden van eerstgenoemde fractie waren bovendien van mening dat het wetsvoorstel tot slechte verhoudingen, met name tussen Nederland en Curaçao, had geleid, omdat hiermee een permanente status aparte voor Aruba werd geregeld die aan Curaçao, een groter eiland, werd geweigerd.

Met de leden van de fracties van de PvdA, D66, SGP en GPV zijn de ondergetekenden van mening dat Aruba niet langer meer in onzekerheid mag verkeren over zijn staatkundige situatie na 1995. Er bestaat naar onze mening geen dwingende reden de afhandeling van het wetsvoorstel afhankelijk te doen zijn van het ontstaan van duidelijkheid omtrent de staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen. De toekomstige status van het land Aruba staat los van de staatkundige structuur van het land de Nederlandse Antillen. Bovendien is er het praktische probleem dat de datum van 1 januari 1996 nu wel erg dichtbij begint te komen. Zou die datum verstrijken zonder dat artikel 62 Statuut is geschrapt, dan zou een andere structurele constitutionele band tussen Aruba en het Koninkrijk moeten worden geregeld. Alle betrokken partijen zijn het er immers over eens dat onafhankelijkheid voor Aruba op dit moment niet aan de orde is. Dat zou betekenen dat er naast de rechtsorde van het Statuut een afzonderlijke constitutionele relatie met Aruba kan ontstaan. De ondergetekenden onderschrijven de mening van de leden van de VVD-fractie dat dat zo mogelijk vermeden moet worden. Dat betekent ook dat een wijziging van het wetsvoorstel, zoals deze leden wensten, thans niet wordt nagestreefd. Specifieke bepalingen, onder meer betreffende de deugdelijkheid van bestuur, zullen aan de orde komen bij de voorziene ingrijpende herziening van het Statuut. Voor deze herziening zullen zeker de in het protocol neergelegde standpunten van Aruba en Nederland de basis vormen.

De ondergetekenden delen niet de mening van sommige leden dat het wetsvoorstel geleid heeft tot slechte verhoudingen met Curaçao. Er waren de afgelopen periode meningsverschillen tussen Nederland en Curaçao, maar die hebben zich met name voorgedaan bij het overleg over de invulling van een mogelijke autonome positie van Curaçao. De ondergetekenden wijzen er in dit verband overigens op, dat het onderhavige wetsvoorstel en de desbetreffende vervolgstukken door de regering van het Koninkrijk zijn ingediend, dus met de instemming van de regeringen van de Nederlandse Antillen en Aruba.

De leden van de fracties van het CDA, de PvdA en de SGP verzochten om overleg, alvorens het onderhavige wetsvoorstel in werking zou treden. Zij wezen daarbij op de relatie met het protocol met Aruba. Daarin is aangegeven dat het wetsvoorstel pas in werking zal treden, zodra de in het protocol neergelegde afspraken zijn nagekomen. De hier aan het woord zijnde leden spraken de wens uit een oordeel over de wijze van invulling van het protocol te geven voor het moment van inwerking-treding.

Zoals de tweede ondergetekende heeft toegezegd tijdens de behandeling van Hoofdstuk IV van de Rijksbegroting 1994, is de regering gaarne bereid overleg met de Tweede Kamer te voeren over de vraag of de invulling van de afspraken uit het protocol met Aruba op bevredigende wijze is geschied, alvorens het onderhavige wetsvoorstel in werking zal treden. Daarbij kan de Kamer zich een oordeel vormen over de vraag of de invulling adequaat is geschied. Het wetsvoorstel voorziet overigens reeds in artikel III in inwerking-treding op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Dit artikel wordt thans bij de bij deze nota gevoegde wijziging zo aangevuld dat de betrokkenheid van de Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal expliciet blijkt.

De leden van de fracties van het CDA, de PvdA en het GPV stelden de relatie tussen het onderhavige wetsvoorstel en het wetsvoorstel betreffende de regeling van het Solidariteitsfonds aan de orde.

Het zou naar de mening van de ondergetekenden, de duidelijkheid kunnen bevorderen indien de Tweede Kamer besloot behandeling van het wetsvoorstel betreffende de regeling van het Solidariteitsfonds gelijktijdig met het onderhavige voorstel voort te zetten. Het protocol met Aruba geeft geen aanleiding hierover een ander standpunt in te nemen. In de gesprekken die leidden tot het protocol is noch van Arubaanse, noch van Nederlandse zijde de wens geuit om dit fonds niet tot stand te laten komen, al is van Arubaanse zijde wel tijdens de Toekomstconferentie in maart 1993 gemeld dat men te zijner tijd nog een open gesprek met de partners wenst over de voorgestelde verdeelsleutel. Zolang er nog geen zekerheid is over de staatkundige en financiële herstructurering in de Nederlandse Antillen, pleit voor de afhandeling van het voorstel dat de kleine eilanden de door hen gewenste zekerheid wordt geboden.

3. Opmerkingen betreffende het protocol van 21 oktober 1993

De leden van de fracties van het CDA, GroenLinks en de SGP vroegen wanneer het rapport van de Gemengde Werkgroep Modernisering Statuut beschikbaar zou komen. De hier aan het woord zijnde leden vroegen zich, evenals de leden van de fractie van de PvdA, voorts af hoe de relatie tussen het rapport en het protocol met Aruba moet worden gezien.

Het rapport van de Gemengde Werkgroep Modernisering Statuut is al enige tijd geleden uitgebracht. Bij brief van 19 juli 1993 is het stuk ter kennisneming aan de vaste Commissies voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken uit de Eerste en Tweede Kamer toegezonden. Voorts is het stuk aangeboden aan de regeringen van de Nederlandse Antillen en Aruba.

Zoals uit genoemde brief blijkt, diende de werkgroep op grond van het besluit waarbij zij werd ingesteld (KB van 30 augustus 1991, Stb. 1991, 454) bij het opstellen van het rapport uit te gaan van de fundamentele kenmerken van de huidige statutaire rechtsorde. Er zijn daarna, zoals bekend, ontwikkelingen geweest die het waarschijnlijk maken dat de wijziging van het Statuut verder zal moeten reiken dan de werkgroep op basis van haar beperkte opdracht kon aanbevelen. In dat opzicht is het werkstuk achterhaald. De overtuiging dat een wijziging van het Statuut verder zal moeten gaan dan de kaders die destijds golden voor de werkgroep staat los van de wijze waarop de staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen in de toekomst gestalte zal krijgen. Het protocol met Aruba geeft elementen aan die bij een verdergaande wijziging van het Statuut een rol kunnen spelen.

Voor alle duidelijkheid: de Proeve van een vernieuwd Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden bevat geen politieke standpunten, maar is slechts een werkstuk, dat ambtelijke opvattingen weergeeft over hoe een niet wezenlijk gewijzigd Koninkrijksverband vorm zou hebben kunnen krijgen. Dat betekent dat er ook geen vragen aan de orde behoeven te komen over afstemming met het protocol met Aruba. Het protocol is immers een document van geheel andere orde. Het bevat afspraken tussen de regeringen van Nederland en Aruba.

De leden van de fractie van de PvdA beschouwden de volledige implementatie van de in het protocol vastgelegde afspraken volgens het eveneens overeengekomen tijdschema als een voorwaarde voor het bij koninklijk besluit in werking doen treden van het onderhavige wetsvoorstel. Zij vroegen zich voorts af of de regering naleving van de afspraken mogelijk achtte en wat er zou moeten gebeuren, indien dat niet zou lukken. Ook de leden van de fracties van D66 en het GPV vroegen naar het realiteitsgehalte van het tijdschema.

Ook de ondergetekenden beschouwen de naleving van het in het protocol overeengekomen tijdschema als een noodzakelijke voorwaarde voor de inwerkingtreding van het onderhavige wetsvoorstel. Het overleg met Aruba richt zich hier ook uitdrukkelijk op. Implementatie van de afspraken binnen het gegeven tijdschema achten wij in het algemeen goed mogelijk. De Arubaanse regering heeft bijvoorbeeld op het punt van de voorziene financiële aanpassing inmiddels een aantal stappen gezet. Een plan van aanpak voor de reorganisatie van het overheidsapparaat, waarbij de Directie Financiën voorrang krijgt, is recent beschikbaar gekomen. Aan een financieel aanpassingsplan wordt de laatste hand gelegd. Op één punt is enige vertraging opgetreden. Dat betreft het punt van de fiscaliteit, waarover voor 1 januari 1994 nadere afspraken gemaakt zouden worden. Hierover hebben in november ambtelijke besprekingen plaatsgevonden. Deze zijn nog niet afgerond, omdat Aruba op dit punt graag de opvattingen van de Nederlandse Antillen wil laten meewegen in de eigen besluitvorming. De kabinetscrisis in de Nederlandse Antillen heeft ertoe geleid dat hierover in 1993 geen nader overleg meer kon plaatsvinden. Na het aantreden van het kabinet-Paula in de Nederlandse Antillen zal het overleg, dat in november 1993 ook met de regering van de Nederlandse Antillen is gevoerd, op korte termijn worden voortgezet.

De voorstellen voor rijkswetten waarvan in het protocol sprake is zullen alle in de loop van 1994 bij de Staten-Generaal kunnen worden ingediend. Het betreft voorstellen voor de volgende rijkswetten:

- rechterlijke organisatie in het Caribisch deel van het Koninkrijk;
- samenwerking bij de bestrijding van internationale en interregionale criminaliteit;
- interregionaal strafrecht en privaatrecht;
- onderlinge regeling op het terrein van de overheidsfinanciën.

Naar Nederlands oordeel zal ook nieuwe rijkswetgeving op het punt van de fiscaliteit onderdeel van dit pakket moeten uitmaken, maar zoals hierboven al is aangegeven is op dit punt nog geen definitieve besluitvorming tot stand gekomen.

Ten aanzien van de hierboven genoemde rijkswet rechterlijke organisatie in het Caribisch deel van het Koninkrijk dient te worden opgemerkt dat deze materie is geregeld in de Samenwerkingsregeling tussen de Nederlandse Antillen en Aruba. Met deze rijkswet zouden dus de desbetreffende bepalingen in de Samenwerkingsregeling waarin de gezamenlijke rechterlijke organisatie van beide landen nu is neergelegd, komen te vervallen. Voorwaarde daarvoor is derhalve dat niet alleen Aruba en Nederland, maar ook de Nederlandse Antillen een dergelijke rijkswet wensen.

Dat betekent dat, indien deze rijkswet, als enige, niet binnen de afgesproken termijn tot stand is gekomen, het niet te billijken zou zijn, dat in dat geval het koninklijk besluit tot inwerkingtreding van het onderhavige wetsvoorstel niet zou worden vastgesteld, indien deze gang van zaken Aruba niet zou kunnen worden verweten.

Indien de uitwerking van het protocol niet overeenkomstig de afspraken heeft plaatsgevonden en het koninklijk besluit regelende de inwerkingtreding van het onderhavige wetsvoorstel niet geslagen kan worden, blijft artikel 62 van het Statuut gehandhaafd. Dat zou betekenen dat de statutaire band ten aanzien van Aruba met ingang van 1 januari 1996 zou vervallen.

Vanuit een oogpunt van rechtszekerheid zou het dan gewenst zijn dat er, ook indien het tijdschema onverhoopt niet zou worden gerealiseerd, duidelijkheid omtrent de positie van Aruba na 1995 bestaat. Dit zou een bijzondere staatsrechtelijke band met Aruba kunnen zijn, die zijn neerslag zou moeten krijgen in een specifieke regeling die naast het Statuut functioneert.

Dit betekent dat uitvoering conform het tijdpad voor alle partijen van groot belang is, hetgeen een stimulans moet zijn de gemaakte afspraken

binnen de afgesproken termijnen na te komen. De ondergetekenden zijn zich er overigens van bewust dat de werkzaamheden ter uitvoering van het protocol qua omvang en ingewikkeldheid veel van de betrokkenen zullen vergen. Het gaat immers niet alleen om een wetgevingsprogramma, maar ook om het financieel-economisch aanpassingsprogramma. Dit alles vormt een omvangrijk programma, maar de ondergetekenden hebben de overtuiging dat een en ander realiseerbaar is.

Over het wetgevingsprogramma van de rijkswetgever is hiervoor al gesproken. Ook de Arubaanse wetgever moet echter op basis van het protocol een aantal belangrijke regelingen tot stand brengen. Het betreft:

- zo nodig aanpassing van de Landsverordening toelating en uitzetting;
- Landsverordening administratieve rechtspraak;
- Landsverordening openbaarheid van bestuur (met inbegrip van openbaarheid ten aanzien van de financiën van politieke partijen);
- de behandeling door een onafhankelijk orgaan van klachten tegen gedragingen van bestuursorganen;
- zo nodig aanpassing Comptabiliteitslandsverordening en daarop gebaseerde regelgeving;
- zo nodig aanpassing van fiscale landsverordeningen.

Tijdige totstandkoming van adequate regelingen is een voorwaarde voor een blijvende aparte status van Aruba in het Koninkrijk.

De leden van de VVD-fractie achtten de inhoud van het protocol onvolkomen in het licht van de onderhandelingsinzet van de regering bij de Toekomstconferentie van maart 1993. Zij wezen daarbij op het feit dat het onderdeel fiscaliteit nog niet was geregeld en op de naar hun mening gebrekkige regeling van het toelatingsbeleid, de onderdelen criminaliteit en financiën en de geschillenbeslechting.

De leden van de fractie van D66 vroegen zich tegen de achtergrond van de overweging dat het protocol weliswaar geen formele, maar wel materiële werking tegenover de Nederlandse Antillen heeft af of een door dat land opgeworpen blokkade van invloed zou kunnen zijn op de betekenis van het protocol.

De leden van de fractie van GroenLinks hadden behoefte aan verduidelijking over de formele relatie tussen het protocol en het wetsvoorstel. Zij vroegen voorts de opvatting van de regering over de gevolgen van de in de pers verschenen uitspraken van minister-president Oduber dat hij het protocol naast zich neer zou willen leggen. De leden van de GPV-fractie vroegen zich af of het niet voor de hand zou liggen dat, gezien de nauwe relatie tussen beide, de uit het protocol voortvloeiende bepalingen, die in het Statuut moeten worden opgenomen, via een nota van wijziging aan het onderhavige wetsvoorstel worden toegevoegd.

De leden van de SGP-fractie vroegen naar de manier waarop zal worden nagegaan of Aruba zich feitelijk houdt aan de in het protocol neergelegde afspraken.

De beoordeling door de leden van de VVD-fractie van het onderhandelingsresultaat met betrekking tot het protocol verbaast de ondergetekenden. De fiscale paragraaf moet nog worden ingevuld; dit zal ook zeker gebeuren, daarover zijn partijen het eens. Het onderdeel toelatingsbeleid bevestigt het streven van de Nederlandse regering en van Aruba om te komen tot een zo vrij mogelijk personenverkeer in het Koninkrijk. Dit behoudens bijzondere beperkingen, waarop rechterlijk toezicht mogelijk zal zijn. Ten aanzien van de onderdelen criminaliteit en financiën bestaan er geen vetorechten, dit in tegenstelling tot wat deze leden in het protocol menen te lezen. Naar de mening van Aruba en Nederland moet in het Koninkrijk slagvaardig tot besluitvorming gekomen kunnen worden. De in punt 12 van het protocol opgenomen conflictenregeling strekt zich uiteraard ook uit tot rijkswetten waarover tussen de

regeringen van de landen overeenstemming moet bestaan. Is er geen overeenstemming tussen de landen te bereiken, dan treedt het aldaar bedoelde mechanisme van overleg, zo nodig leidend tot een uitspraak van de Raad van Ministers van het Koninkrijk en desgewenst van de Raad van State van het Koninkrijk in werking. Dit zal bij een zogenaamde consensus-rijkswet uiteindelijk kunnen betekenen dat deze als gewone rijkswet tot stand komt. Wat de positie van de Raad van State van het Koninkrijk betreft zijn de ondergetekenden van mening dat een uiteindelijke geschillenbeslechtende functie door een rechterlijk orgaan juist het rechtsstatelijk karakter van het Koninkrijk ten goede komt. De positie van de Raad van Ministers van het Koninkrijk wordt hierdoor ook absoluut niet aangetast.

Ten aanzien van de invloed van het protocol willen de ondergetekenden er ten overvloede op wijzen dat het alleen Aruba en Nederland bindt. Er behoeft overigens geen misverstand over te bestaan dat Nederland een – qua inhoud soortgelijke – set van afspraken als met Aruba ook ten aanzien van de Nederlandse Antillen nastreeft. Het overleg tussen Nederland en de Nederlandse Antillen zal wat de Nederlandse regering betreft zo spoedig mogelijk kunnen worden hervat. Van blokkades aan welke kant dan ook is niet gebleken.

Over de relatie tussen het protocol en het onderhavige wetsvoorstel kan worden opgemerkt dat door de koppeling tussen beide – het koninklijk besluit tot inwerkingtreding van het wetsvoorstel wordt immers pas geslagen, als zowel regering als parlement de uitwerking van de afspraken van het protocol voldoende acht – het protocol deel uitmaakt van de basisdocumenten waarop het wetsvoorstel kan worden beoordeeld. Aruba handelt immers conform de gemaakte afspraken en bereidt in dat kader bepaalde landsverordeningen voor. De bepalingen van het protocol behoeven niet feitelijk te worden opgenomen in dit wetsvoorstel. Indien zou blijken, dat Aruba zich op enig moment in de toekomst niet langer gebonden acht aan het protocol, en de uitwerking ervan dus stagneert, zal het wetsvoorstel, zoals hierboven al is aangegeven, niet in werking treden. De minister-president van Aruba heeft verzekerd zich nimmer te hebben uitgelaten in de zin dat hij afstand neemt van het protocol.

Over de uitvoering van het protocol zal door de tweede ondergetekende regelmatig worden gerapporteerd. In overleg tussen de regering en de Staten-Generaal zal uiteindelijk beslist worden of aan de condities is voldaan om de aparte status van Aruba op basis van het Statuut ook na 1995 te continueren.

Een nota van wijziging, waarbij de concept-bepalingen uit het protocol ingevoegd worden in dit wetsvoorstel, zou bij de huidige stand van zaken alleen voor Nederland en Aruba kunnen gelden. Zoals bekend bestaat met de Nederlandse Antillen nog geen overeenstemming over de uitwerking van de toekomstige staatkundige verhoudingen in het Koninkrijk. Zodra deze overeenstemming wel is bereikt, zal een voorstel tot wijziging van het Statuut kunnen worden ingediend, met inbegrip van de inmiddels tussen Aruba en Nederland gemaakte afspraken. Het verdient de voorkeur dat deze wetgevingsoperatie in één ronde plaatsvindt om de noodzakelijke eenheid in (de regeling van) het koninkrijksverband te kunnen handhaven.

De leden van de VVD-fractie waren van mening dat door de afzonderlijke onderhandelingen met de verschillende eilanden over hun bestuurlijke positie, die op grond van de afspraken die op 24–26 juni 1993 op Curaçao zijn gemaakt op gang waren gekomen, gekoerst werd in de richting van een bestuurlijk uiteenvallen van de Antillen.

De ondergetekenden delen deze opvatting niet. Toen duidelijk werd dat Curaçao juni vorig jaar niet gereed was om met de overige eilanden van

de Nederlandse Antillen, Aruba en Nederland verder te spreken over de vormgeving van de staatkundige en financiële verhoudingen hebben alle andere betrokkenen bij de Toekomstconferentie te kennen gegeven dat zij de gesprekken wel wensten voort te zetten, omdat zij behoefte hadden aan duidelijkheid omtrent de verschillende mogelijkheden voor hun toekomstige positie in het Koninkrijk. Ook Curaçao wist dit en stemde hiermee in.

Van belang is dat tevens werd besloten eind 1993 bijeen te komen en de resultaten van de bilaterale gesprekken en de verdere besluiten die Curaçao inmiddels zou hebben genomen, gezamenlijk te bespreken op een vervolgonferentie. Gezamenlijk optrekken was en is derhalve het uitgangspunt van de Koninkrijksregering bij de gesprekken over de staatkundige verhoudingen. Aan alle betrokkenen is wel steeds duidelijk gemaakt dat zo nodig met eilanden of landen apart afspraken gemaakt kunnen worden. Het is immers niet acceptabel dat door één deelnemer het besluitvormingsproces voor alle anderen voor onbepaalde tijd wordt opgehouden.

4. De resultaten van de Toekomstconferentie van maart 1993

De leden van de VVD-fractie constateerden dat de regering eerst zeer kort voor de Toekomstconferentie een verrassende onderhandelingsinzet deed, waarbij het uiteenvallen van de Antillen werd toegestaan, onder een aantal beleidsmatige voorwaarden in de sfeer van het deugdelijk bestuur en zij stelden achteraf vast dat de Toekomstconferentie mede door de wijze van voorbereiding niet geslaagd is.

Ondergetekenden menen dat de inzet die werd gekozen voor de Toekomstconferentie van maart 1993 geheel en al in lijn was met het Nederlandse beleid zoals dat gestalte heeft gekregen sinds het aantreden van het huidige Nederlandse kabinet. Immers, sinds de regeringsverklaring van 1989 en in de Schets van een Gemeenbestconstitutie van 1990, werd aangegeven dat de staatkundige positie van de eilanden in de Nederlandse optiek van minder groot belang is dan de wijze waarop het bestuur van de respectieve eilanden kan functioneren in de huidige en toekomstige omstandigheden.

Gedurende de afgelopen vier jaren heeft de nadruk steeds gelegen op het zoeken naar mogelijkheden om het bestuur te verbeteren en de deugdelijkheid daarvan te waarborgen en is de staatkundige positie van de onderscheiden eilanden beschouwd als een uitvloeisel van hetgeen uit die exploratie aan wenselijkheden of noodzakelijke structuren zou resulteren. Geconstateerd moet worden dat slechts ten aanzien van Aruba duidelijkheid bestaat sinds de ondertekening van en de unanieme instemming van de Staten van Aruba met het Protocol van 21 oktober 1993 over de gemeenschappelijk geformuleerde wenselijke aanpassingen van de relaties binnen het Koninkrijk.

De leden van de fracties van GroenLinks en de SGP vroegen naar de verwachtingen over de termijn waarop een afsluitende Toekomstconferentie kan worden gehouden.

Vanuit Nederlands gezichtspunt kan dat nog steeds op korte termijn. Met de regering van de Nederlandse Antillen zal zo spoedig mogelijk bezien moeten worden of ook met haar afspraken te maken zijn, zodat de volgende conferentie ook afsluitend kan zijn.

5. Opmerkingen naar aanleiding van het referendum op Curaçao van 19 november 1993

De leden van de fracties van VVD, GroenLinks en RPF zien in de uitslag van het referendum dat op 19 november jl. op Curaçao werd gehouden een nieuw perspectief voor het behoud van het Antilliaanse staatsverband.

De uitslag van het Curaçaose referendum is duidelijk. De eilandsraad van Curaçao heeft inmiddels unaniem een motie aangenomen die de implementatie van de door de bevolking uitgesproken wens mogelijk moet maken en ook het regeerprogramma van het huidige interim-kabinet getuigt op dit punt van de wens om te komen tot een herstructurering van het Antilliaanse staatsverband, implicerend dat zo'n verband ook in de toekomst wenselijk is. Dat is een nieuw perspectief.

Hoewel Nederland bereid is desgevraagd ondersteuning te bieden in het proces van herstructureren ligt het initiatief op het terrein van de herstructurering van het verband tussen de eilanden van de Nederlandse Antillen thans bij de regering van de Nederlandse Antillen en bij de afzonderlijke eilanden.

De leden van de CDA-fractie vroegen in hoeverre de regering consequenties voor de voorliggende statuutswijziging verbindt aan de uitslag van het referendum. Zij vroegen zich daarbij af in hoeverre het standpunt van de Staten van de Nederlandse Antillen wijzigingen ondergaat als gevolg van het referendum en of het de regering van Aruba aanleiding heeft gegeven tot een reactie, mede in relatie tot het voorliggende wetsvoorstel.

Er bestaan naar ons inzicht geen consequenties voor het onderhavige wetsvoorstel als gevolg van de uitslag van het referendum. Ook van de zijde van de Staten van de Nederlandse Antillen of de regering van Aruba zijn geen tekenen vernomen dat zij hieraan consequenties voor dit voorstel zouden willen verbinden. De uitslag zal uiteraard wel een rol spelen in het overleg over de herstructurering van de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk.

6. Samenwerkingsregeling

De leden van de fractie van het CDA vroegen op welke punten de Samenwerkingsregeling naar het oordeel van de regering nadere overweging verdient en wanneer evaluatie van de regeling zou kunnen plaatsvinden. Tevens vroegen zij of de regering het voornemen heeft daarbij het vrijblijvende karakter aan de orde te stellen. Ook het lid van de RPF-fractie vroeg om welke punten het bij mogelijke bijstelling zou gaan.

Zoals in de memorie van antwoord ook is aangegeven, is de Samenwerkingsregeling een onderlinge regeling op grond van artikel 38, eerste lid, van het Statuut, aangegaan tussen de Nederlandse Antillen en Aruba. De Samenwerkingsregeling regardeert in directe zin alleen deze partijen en het is dan ook in eerste instantie aan hen om te bepalen wanneer en in hoeverre een evaluatie van de werking van de regeling nodig zal zijn. De ondergetekenden hebben thans geen aanleiding om daarover een oordeel te geven. Het gaat immers om afspraken tussen de regeringen van de Nederlandse Antillen en Aruba. Beide landen zijn tevreden met de huidige wijze waarop wordt samengewerkt en beschouwen de vrijwilligheid juist als een belangrijke voorwaarde daarvoor. Indien zij zelf van mening zouden zijn dat een meer verplichtende vorm van samenwerking aangewezen is, kunnen zij dat uiteraard regelen.

Voor de in het protocol gemaakte afspraken tussen Aruba en Nederland over een rijkswet rechterlijke organisatie in het Caribisch deel van het Koninkrijk, die een deel van de Samenwerkingsregeling mogelijk overbodig zal maken, wordt verwezen naar de ter zake onder paragraaf 3 opgenomen passage.

7. Artikelen 36a, 58, 59 en 60

De fracties van de PvdA en de VVD vroegen wederom de aandacht voor de naar hun mening te zware procedure voor het door Aruba realiseren van de onafhankelijkheid.

De ondergetekenden willen nogmaals benadrukken dat de regeling op uitdrukkelijk verzoek van Aruba in deze vorm in het wetsvoorstel is opgenomen. Aan Arubaanse zijde leeft de overtuiging dat het kiezen voor onafhankelijkheid een zo ingrijpende beslissing is dat men wil verzekeren dat die stap, als hij wordt gezet, zeer breed door de Arubaanse bevolking wordt gedragen. De ondergetekenden achten het primair een zaak van Aruba zelf te bepalen op welke wijze men zich op enig moment in de toekomst over mogelijke onafhankelijkheid wenst uit te spreken.

Op de vraag van de leden van de GPV-fractie waarom bij het eventueel realiseren van de onafhankelijkheid van Aruba niet de procedure van artikel 55 Statuut behoeft te worden gevolgd kan worden geantwoord dat in het algemeen wijziging van het Statuut inderdaad slechts met instemming van alle partners in het Koninkrijk kan geschieden. Het gaat daarbij echter om wijzigingen binnen het kader van het Koninkrijk. Het opteren voor onafhankelijkheid valt buiten dat kader. Daarvoor is voldoende dat de wens tot onafhankelijkheid wordt uitgesproken. Dat kan eenzijdig.

Het lid van de RPF-fractie bestreed dat het begrip onafhankelijkheid van zijn ideologische lading was ontdaan en dat de internationale gemeenschap tot de overtuiging was gekomen dat onafhankelijkheid niet de enig mogelijke uitkomst behoeft te zijn van de uitoefening van het zelfbeschikingsrecht. Hij verwees daarbij naar de ontwikkelingen in de vroegere Sovjet-Unie en Joegoslavië.

Naar het oordeel van ondergetekenden kan niet worden weersproken dat het denken over onafhankelijkheid sinds de jaren zestig en zeventig een duidelijke verandering heeft ondergaan. Minder gunstige ervaringen in een aantal jonge landen hebben geleid tot de overtuiging dat het, met name voor kleine kwetsbare gebieden, wellicht niet verstandig is bestaande banden volledig door te snijden op grond van de vaak ideologisch bepaalde overweging dat onafhankelijkheid nu eenmaal het noodzakelijke eindpunt van de koloniale geschiedenis is.

Dat geldt ook voor de Nederlandse Antillen en Aruba. Het gaat om kleine, kwetsbare gemeenschappen die er alle baat bij hebben op een aantal terreinen de banden met Nederland te handhaven. De wens daartoe leeft zeer duidelijk bij de bevolkingen van beide landen. Dat is de

achtergrond van de stelling dat het begrip onafhankelijkheid, voor zover het gaat om koloniale gebieden, «ont-ideologiseerd» is. De situatie in de vroegere Sovjet-Unie en Joegoslavië is volstrekt onvergelijkbaar met wat hier aan de orde is.

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,
R. F. M. Lubbers

De Minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken,
E. M. H. Hirsch Ballin

De Minister van Binnenlandse Zaken,
E. van Thijn